

ՄԵՐ ՀՈՐԵԼՅԱՐՆԵՐԸ

ԲԱԶՄԱՎԱՍՏԱԿ ՍՈՑԻՈԼՈԳԸ ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻԶԸ

Լրացավ անվանի սոցիոլոգ, ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինստիտուտի գիտական ղեկավար, Հայկական սոցիոլոգիական ասոցիացիայի նախագահ, ակադեմիկոս Գևորգ Պողոսյանի 70 տարին:

Գևորգ Արամի Պողոսյանը ծնվել է 1950 թ. Երևանում: 1968 թ. ավարտել է թիվ 34 միջնակարգ դպրոցը, որից հետո ընդունվել է Երևանի պետական համալսարանի ֆիզիկայի ֆակուլտետ: Համալսարանն ավարտելուց հետո՝ 1975-77 թթ., աշխատել է Երևանի Ալ. Մյասնիկյանի անվան հանրապետական գրադարանում, որտեղ զբաղվել է գիտահետազոտական աշխատանքով՝ ընթերցանության սոցիոլոգիայի բնագավառում: 1977 թ. աշխատանքի է անցել Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի փիլիսոփայության և իրավունքի ինստիտուտի սոցիոլոգիական ուսումնասիրությունների բաժնում՝ որպես կրտսեր գիտաշխատող: 1983 թ. Մոսկվայում ԽՍՀՄ գիտությունների ակադեմիայի սոցիոլոգիական հետազոտությունների ինստիտուտում պաշտպանել է թեկնածուական ատենախոսություն՝ նվիրված սոցիոլոգիայի մեթոդաբանության հիմնախնդիրներին: Այդ տարիներին տպագրել է սոցիոլոգիական մեթոդաբանությանը նվիրված երկու հիմնարար մենագրություն (Դ. Погосян. «Метод интервью и достоверность социологической информации», изд. АН, Ереван, 1985 և Գ.Ա. Պողոսյան, Ինֆորմացիայի հավաքման մեթոդ-

ները սոցիոլոգիայում, Երևան, 1987) և գիտական հոդվածներ (Погосян Геворк, «Интервьюер как источник экспертной информации», «Социологические исследования», Москва, 1981, N 4, с. 157-164): Հարցազրույցի մեթոդին նվիրված նրա մի քանի աշխատություններ ընդգրկվել են սոցիոլոգիական հեղինակավոր հանրագիտարաններում («Социологическое исследование. Словарь-справочник», Москва, «Наука», 1991, «Энциклопедический социологический словарь», Москва, «Наука», 1995, «Российская социологическая энциклопедия», Москва, «Наука», 1999, *Սոցիոլոգիա*», ՀՀ Հանրագիտարան, Երևան, 2012):

1985 թ. նշանակվել է ՀԳԱ փիլիսոփայության և իրավունքի ինստիտուտի գիտական քարտուղար, այնուհետև՝ 1990 թ.՝ սոցիոլոգիական հետազոտությունների բաժնի վարիչ և ապա՝ ինստիտուտի տնօրենի տեղակալ: 1992-1995 թթ. ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի համակարգում հիմնել ու ղեկավարել է նորաստեղծ Սոցիոլոգիական հետազոտությունների կենտրոնը: 1995 թ. միաժամանակ զբաղեցրել է ՀԳԱ փիլիսոփայության և իրավունքի ինստիտուտի տնօրենի պաշտոնը: 1997 թ. Սոցիոլոգիական հետազոտությունների կենտրոնը միավորվել է ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության և իրավունքի ինստիտուտի հետ և 2003 թ. ՀՀ կառավարության որոշումով վերանվանվել է ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինստիտուտ: 1995-2019 թթ. նա ղեկավարել է նույն ինստիտուտը, իսկ 2019 թ. նշանակվել է ինստիտուտի գիտական ղեկավար: Ջուզահեռաբար, ինստիտուտում և ակադեմիական համակարգում զբաղեցրել է նաև տարբեր հասարակական պաշտոններ՝ ինստիտուտի երիտասարդ գիտնականների միության նախագահ, ինստիտուտի արհեստակցական միության նախագահ, ՀՀ ԳԱԱ արհմիության խորհրդի անդամ, ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի բյուրոյի անդամ, ՀՀ ԳԱԱ նախագահության անդամ:

1988 թ. Սպիտակի ավերիչ երկրաշարժից հետո նրա ղեկավարած սոցիոլոգիական հետազոտությունների բաժինը սկսեց մշակել աղետների սոցիոլոգիան՝ որպես նոր գիտական ուղղություն, որն առաջինն էր և այդ ժամանակ միակը Խորհրդային Միությունում: 1991-1993 թթ. տևական ժամանակով գործուղվել է ԱՄՆ-ի տարբեր համալսարաններ՝ IREX կազմակերպության գիտական փոխանակման ծրագրի շրջանակում, իսկ 1994-1995 թթ. Ֆուլբրայթի հիմնադրամի մրցութային ծրագրով հրավիրվել է աշխատելու ԱՄՆ-ի Դելավերի նահանգի համալսարանում՝ Աղետների ուսումնասիրության կենտրոնում (DRC, University of Delaware, USA): Սպիտակի կործանարար երկրաշարժի հետևանքներին նվիրված՝ նրա ղեկավարած խմբի բազմաթիվ սոցիոլոգիական ուսումնասիրությունների արդյունքներն ամփոփվել և տպագրվել են երկու առանձին մենագրություններում, տասից ավելի գիտական հոդվածներում (հա-

յերեն, ռուսերեն և անգլերեն) և զեկուցվել են Մոնրեալում (Կանադա) 1998 թ. Միջազգային սոցիոլոգիական ասոցիացիայի XIV համաշխարհային կոնգրեսում, ինչպես նաև մի շարք միջազգային գիտաժողովներում՝ Երևանում, Մոսկվայում, Ժնևում, Բուդապեշտում, Տամպերայում, Կոպենհագենում, Ստամբուլում, Բիշքեկում, Թիֆլիսում, Բաքվում և Կիևում (*«Ten Years of Loneliness»*, (Editor G. Pogosian), Yerevan, 2000 (in English, Russian and Armenian), *«An Armenian's Life in Armenia»*, Yerevan, 1996, Gevork Pogosian (Editor), Գ. Պողոսյան, Մարդը աղերի գոյում, «Հայաստանի արդյունաբերություն, շինարարություն և ճարտարապետություն», N 1-2, Երևան, 1990, էջ 19-22 (հայերեն և ռուսերեն), Погосян Геворк, «Потрясение», журнал «Человек», Москва, 1990, N 2, с. 59-67, Погосян Геворк, «Судьба армянина в Армении», журнал «Социологические исследования», Москва, 1994, N 10, с. 150-154, Погосян Геворк, «Социальные последствия природных катастроф», «Социологический журнал», Москва, N 4, 1995, с. 31-35):

1990 թ. հիմնադրել է Հայկական սոցիոլոգիական ասոցիացիան (ASA)՝ որպես ինքնուրույն կազմակերպություն, որը դուրս է եկել նախկին Խորհրդային սոցիոլոգիական ասոցիացիայի կազմից: 1991 թ. Հայկական սոցիոլոգիական ասոցիացիան նախկին Խորհրդային հանրապետությունների թվում առաջիններից մեկն էր, որ ընդունվեց Միջազգային սոցիոլոգիական ասոցիացիայի (ISA) կազմ՝ որպես ազգային անդամ: Իսկ 2006 թ. այն անդամագրվեց նորաստեղծ Եվրոպական սոցիոլոգիական ասոցիացիային (ESA), որի շնորհիվ Հայկական սոցիոլոգիական ասոցիացիան գիտական համագործակցություն հաստատեց և բազմաթիվ հետազոտություններ իրականացրեց խոշոր միջազգային կազմակերպությունների հետ, ինչպես, օրինակ՝ UNDP, UNHCR, UNESCO, UNISF, USAID, USDS, IOM, NRC, World Bank, Gullap/Baltic Survey, IRI USA, WVS, EVS և այլն:

Ղարաբաղյան հակամարտության ու պատերազմի տարիներին հարյուրհազարավոր հայեր ստիպված եղան լքել հարևան Ադրբեջանի տարածքը և, որպես փախստական, ապաստան փնտրել Հայաստանում և նրա սահմաններից դուրս: Այդ տարիներին Գ. Պողոսյանի ղեկավարած սոցիոլոգիայի բաժինը խորազնին ուսումնասիրել և բազմաթիվ սոցիոլոգիական հետազոտություններ է իրականացրել՝ նվիրված հայ փախստականների սոցիալական հիմնախնդիրներին: 1995-1998 թթ. ազգային փորձագիտական խմբի կազմում մասնակցել է Ժնևում ՄԱԿ-ի՝ Փախստականների հարցերով բարձրագույն հանձնակատարի (UNHCR) ամենամյա համաժողովների աշխատանքներին: 1996-2000 թթ. Միգրացիայի միջազգային կազմակերպության (IOM) աջակցությամբ Երևանում հիմնել է Հայկական սոցիոլոգիական ասոցիացիայի կազ-

մում փախստականների ու միգրանտների հարցերով զբաղվող հասարակական կազմակերպությունների ռեսուրսային կենտրոն: Կատարված գիտական ուսումնասիրությունների արդյունքները զեկուցվել են բազմաթիվ միջազգային գիտաժողովներում, տպագրվել են մենագրություններում և գիտական ամսագրերում (*Պողոսյան Գ., Ավագյան Գ., Փախստականների սոցիալական աղաքացիական Հայաստանում, Երևան, «Գիտություն», 1998, 54 էջ, Законодательные акты о беженцах Республики Армения (Под ред. Геворка Погосяна), Ереван, 1998, «Ноян Таран», 123 с., Gevork Pogosian, Conditions of Refugees in Armenia, Yerevan, Noyan Taran, 1996, 23 p., Г. Авагян, Г. Погосян, Р. Сейранян, Общее миграционное пространство: роль НПО, Ереван, «Наури», 1996, 24 с., Перспективы решения конфликтов на Кавказе (Социологический опрос). Рук. проекта Геворк Погосян, Ереван, 2001, 32 с., Karakashian M., Poghosyan G. Armenian Migration and a Diaspora: a Way of Life – in the Book. Adler, L., Gielen, U. «World Migration». New York: Greenwood Publishing Group, Inc. 2003, pp. 225-243, G. Pogosian, Ethnic processes and migration in the Caucasus - in the Book «Ethnoregional policy of Armenia and Georgia», Yerevan, 1999, 79-86 pp., Armenian Returnees from Germany. Back to Homeland (Project director G. Poghosyan), Armenian Sociological Association, UNHCR, IOM, Yerevan, 1997, 50 p.):*

Բնակչության տեղաշարժը մշտապես եղել է Գ. Պողոսյանի գիտական հետաքրքրությունների կենտրոնում: Անցած դարի 80-ական թթ. սկսած՝ պարբերաբար սոցիոլոգիական ուսումնասիրություններ է իրականացրել հայ բնակչության արտագաղթի և ընդհանրապես միգրացիոն գործընթացների վերաբերյալ: Սկզբնական շրջանում դրանք վերաբերում էին ներքին միգրացիային կամ, այլ կերպ ասած, հանրապետության գյուղական բնակավայրերից ու փոքր քաղաքներից դեպի մայրաքաղաք Երևան ուղղված բնակչության արտահոսքին: Իսկ հետագայում՝ Խորհրդային Միության փլուզումից հետո, նորանկախ Հայաստանի Հանրապետությունից զանգվածային ու լայնածավալ արտագաղթի երևույթներին: Սոցիոլոգիական հետազոտությունները վկայում էին հանրապետությունից հիմնականում աշխատանք փնտրելու նպատակով պայմանավորված՝ երիտասարդների ու միջին տարիքի մարդկանց լայնածավալ արտահոսքի մասին: Դրա հետևանքով արագ նվազում էր հասարակության այսպես կոչված միջին դասը, և զուգահեռաբար սկիզբ էր առնում բնակչության ծերացման գործընթացը: Լուրջ փոփոխության էր ենթարկվում տարիներ շարունակ կայուն դրական միտումներ ցուցաբերած երկրի ժողովրդագրական դիմագիծը: Այս առումով նրա ուսումնասիրություններն առաջինն էին, որ հստակորեն մատնանշում էին այս արատավոր ու երկրի անվտանգությանը

լուրջ սպառնալիք ներկայացնող երևույթը: 1998 թ. նրա նախաձեռնությամբ կազմվել ու մեծ քանակությամբ տպագրվել են երկու գունավոր քարտեզներ, որոնցից մեկում նշված էր Ադրբեջանից գաղթած հայ փախստականների տեղաբաշխումը Հայաստանի Հանրապետության տարածքում, իսկ մյուս քարտեզում պատկերավոր նշված էին միգրացիոն հոսքերը ՀՀ-ում: Բնակչության արտահոսքի համատեքստում Գ. Պողոսյանն առաջինն ահազանգեց մեր քաղաքացիների անօրինական տեղափոխման ու շահագործման (թրաֆիքինգի) մասին: 1995-2019 թթ. Գ. Պողոսյանի հիմնական գիտական գործունեությունը նվիրված էր Հայաստանում կարևորագույն խնդիրներից մեկի՝ արտագաղթի սոցիոլոգիական ուսումնասիրություններին, որոնք իրենց ընդհանրացումը ստացան բազմաթիվ հոդվածներում և հիմնարար մենագրություններում (*Migration Processes in Armenia*, Ed. G. Poghosyan (Second edition), Yerevan, «Noyan Tapan», 2003, 195 p., Poghosyan G. *Out-Migration from Armenia// «Transboundary Migration in the Post-Soviet Space». Three Comparative Case Studies*. Nikolai Genov, Tessa Savvidis (eds.), Peter Lang, Berlin, 2011, p. 39-77, Պողոսյան Գ.Ա., *Հայ հասարակությունը XXI դարասկզբին*. ՀՀ ԳԱԱ, «Լուսաբաց», 2006, 375 էջ, G. Poghosyan, S. Mkhitarian, A. Darbinyan, Z. Ohanjanyan, A. Davtyan, *Trafficking in Persons. Report of Sociological Survey. ASA/OSCE and US Embassy in Armenia*, Yerevan, 2006, 79 p., G. Poghosyan (Project Director), *Trafficking and Labour Exploitation of Armenian Migrants. Sociological Survey. ASA/OSCE/USA DS*, Yerevan, 2005, 59 p., Погосян Г.А. *Анализ миграционных потоков в Армении - В кн. «Транзитная миграция и транзитные страны: теория, практика и политика регулирования»*, Москва, 2009, с. 196-213, Gevorg Poghosyan. *Armenian Migration*, Yerevan, «Europrint», 2014, 328 p., Г. Погосян, И. Аракелян, В. Осипов, «*Миграция и депопуляция в Армении*», Ереван, НАН РА, «Лумуш», 2017, 200 с.):

Նրա ղեկավարությամբ պատրաստվել ու տպագրվել են ՀՀ-ն ներկայացնող մի քանի գիտական զեկույցներ հեղինակավոր միջազգային կազմակերպությունների համար: Այսպես, օրինակ, 1994-1995 թթ. ՄԱԿ-ի Զարգացման ծրագրի (UNDP) համար ղեկավարել է «Կանանց իրավիճակը Հայաստանում» ազգային զեկույցի սոցիոլոգիական ուսումնասիրության և վերլուծական զեկույցագրի պատրաստման աշխատանքները: Որպես ազգային փորձագետ՝ 1996-1997 թթ. ղեկավարել է ՄԱԿ-ի Զարգացման ծրագրի «Մարդկային զարգացում-1997» հայաստանյան ազգային զեկույցի մշակումն ու տպագրումը. («*Human Development National Report. Armenia-97*», Yerevan, 1997 (Gevork Poghosian, Editor; in English and Armenian): Ինչպես նաև հրապարակել է մի շարք այլ զեկույցներ (Gevork Poghosian, *Skills for Life in Armenian Schools*, UNI-

CEF, Yerevan, 1996, 59 p., Gevorg Pogosian, *Problem of Pre-School Children Education*, UNICEF, Yerevan, 1997, 87 p., Poghosyan G. (Editor), *Art Education in Armenia: Building Creative Capacities for XXI Century. National Report for UNESCO*, Yerevan, 2010, 80 p.):

2003 թ. առաջինը նորանկախ հանրապետությունում պաշտպանել է դոկտորական ատենախոսություն սոցիոլոգիայի բնագավառում՝ «Սոցիալական տրանսֆորմացիաների տեսությունն ու գործառնությունը Հայաստանում» խորագրով՝ նվիրված Հայաստանում անցումային շրջանի սոցիալական հիմնախնդիրներին: Անկախ պետականության վերականգնումից հետո հայ հասարակության փոխակերպման գործընթացներին նվիրված երկար տարիների հետազոտություններն իրենց ընդհանրացումը գտան 2004 թ. Երևանում ԵԱՀԿ-ի հետ կազմակերպած միջազգային գիտաժողովում (Погосян Г.А. *Современное армянское общество: социологический анализ. Материалы международной конференции «Армения перед лицом глобальных вызовов»*, ОБСЕ/НАН РА, 27 ноября 2005): 2006 թ. Գ. Պողոսյանը պաշտոնական հրավեր է ստացել ԱՄՆ-ի George Washington University The Elliott School of International Affairs (ք. Վաշինգտոն) կողմից՝ գիտական զեկույց ներկայացնելու Հայաստանի Հանրապետությունում սոցիալ-քաղաքական գործընթացների ու իրավիճակի մասին: Այս հիմնախնդիրն նվիրված նրա վերլուծությունները լուսաբանվել են բազմաթիվ հոդվածներում և հիմնարար մենագրություններում (Погосян Г. *«Армянское общество в трансформации»*, Ереван, 2003, Погосян Г. *«Современное армянское общество: особенности трансформации»*, Москва, «АКАДЭМИЯ», 2005, Պողոսյան Գ., *Հայ հասարակությունը XXI դարասկզբին*, Երևան, 2006, Պողոսյան Գ., *Հարությունյան Մ., Առաքելյան Վ., «Հայաստան. Օլորացած հասարակություն»*, Երևան, 2007, Poghosyan G. *«Armenian Society in Transition»* – 39-th World Congress «Sociology at the Crossroads» of the International Institute of Sociology, Yerevan, 2009, Poghosyan G. *Modernization of Sociology in Post-Soviet Armenia* – In «Facing An Unequal World. Challenges for a Global Sociology», Volume II, Academia Sinica, Taiwan, 2010, p. 126-132, *«Армянский транзит»*. Сборник статей (ред. и автор Г. Погосян), Ереван, 2009, Погосян Г.А. *Эволюция национального самосознания в постсоветских обществах* – В кн. «Национальное самосознание народов стран СНГ и Балтии: роль общих культурных основ», Москва, «Прогресс-Традиция», 2010, Погосян Г.А. *Общество в эпоху перемен: надежды и реалии*. «Вестник Российской Академии наук», май, N 5, т. 82, Москва, 2012, с. 441-450):

Այդ տարիներին նրա կատարած աշխատանքների շնորհիվ հաջողվեց այնքան ընդլայնել ու ամրապնդել մեր համագործակցությունը արտասահման-

յան գիտական կենտրոնների հետ, որ ՀՀ-ն ներգրավվեց ու մասնակից դարձավ մի շարք միջազգային սոցիոլոգիական խոշոր ծրագրերի: Դրանց թվում նախ և առաջ պետք է նշել «Համաշխարհային արժեքների ուսումնասիրությունը» (WVS 2008) և «Եվրոպական արժեքների ուսումնասիրությունը» (EVS 2017) միջազգային ծրագրերին հայ սոցիոլոգների մասնակցությունը: Բազմաթիվ էին նաև Ռուսաստանի Դաշնության և ԱՊՀ այլ երկրների սոցիոլոգիական կենտրոնների հետ համատեղ հետազոտական ծրագրերը: Առանձնակի ուշադրության են արժանի թուրք և ադրբեջանցի գիտնականների հետ իրականացրած՝ իր տեսակի մեջ եզակի ու նախադեպը չունեցող երկու սոցիոլոգիական ուսումնասիրություններ (*Ferhat Kentel, Gevorg Poghosyan. «Armenian-Turkish Mutual Perception and Dialogue», Yerevan, 2006, Potential of Azerbaijani and Armenian Peoples for the Peace-Building and Post-Conflict Cooperation. Sociological Research» (Programme Director – G. Poghosyan), Yerevan, 2003*):

2017-2019 թթ. նրա ղեկավարած սոցիոլոգիական հետազոտությունների բաժինը շահել է ՀՀ ԿԳՆ գիտության պետական կոմիտեի և Հիմնարար հետազոտությունների բելառուսական հանրապետական հիմնադրամի «ՀՀ ԿԳՆ ԳՊԿ - ՀՀԲՀՀ - 2016», «Միջազգային գիտական համագործակցություն» մրցույթը՝ «Արդի ծայրահեղականության սոցիալ-մշակութային գործոնները և ցուցանիշները. Բելառուսի և Հայաստանի համար ռիսկերի բացահայտում» խորագրով: Համատեղ ծրագրի շրջանակում երկու կողմերը համաձայնեցված մեթոդաբանությամբ սոցիոլոգիական հետազոտություններ են անցկացրել Հայաստանում և Բելառուսում՝ նվիրված ծայրահեղականության սոցիալ-իրավական նախադրյալների, պատճառների և անցանկալի հետևանքների բացահայտմանը: Հետազոտությունների արդյունքները վկայում էին երկու երկրների հասարակություններում աճող բողոքի ու ծայրահեղական տրամադրությունների մասին: Հայաստանում այդ տրամադրությունները հանգուցալուծվեցին 2018 թ., այսպես կոչված, «թավշյա հեղափոխությամբ», իսկ Բելառուսում՝ 2020 թ. նախագահական ընտրություններից հետո սկիզբ առած և մինչ օրս շարունակվող բողոքի զանգվածային շարժումներում: Հայ և բելառուս սոցիոլոգները, փաստորեն, կանխատեսել ու կանխազգուշացրել էին ծայրահեղականության արտահայտման ռիսկերի մասին իրենց հանրության շրջանում: Այս հետազոտական ծրագրի հիմնական արդյունքներն ամփոփվել ու տպագրվել են արտասահմանյան հեղինակավոր ամսագրերում (*Social Sciences (USA), СОТИС (Москва), Альманах социологии (Минск)* և ՀՀ-ում գիտական հոդվածների ու համատեղ մենագրության մեջ (*«Тенденции и риски радикализации общества. На материалах социологического исследования в Армении и Беларуси» (гл. ред. Погосян Г.А.), Ереван, «Европринт», 2019*):

Բազմամյա ու հետևողական, նպատակաուղղված գործունեության շնորհիվ նրան հաջողվեց մեր երկրում հաստատել ու զարգացնել հանրային կարծիքի սոցիոլոգիական հարցումների քաղաքական մշակույթը: Հայկական սոցիոլոգիական ասոցիացիան (ASA), սկսած 1991 թ., պարբերաբար հասարակական կարծիքի ուսումնասիրություններ էր անցկացնում մեր հանրությանը հուզող տարբեր հիմնախնդիրների շուրջ: Հատկապես կարևորվում էին հասարակական կարծիքի հարցումները երկրում ընթացող պառլամենտական և նախագահական ընտրությունների ժամանակ: ASA-ն առաջինը ՀՀ-ում կազմակերպեց և իրականացրեց ընտրությունների օրը, այսպես կոչված, ելքի հարցումներ (Exit Poll): ՀՀ կառավարության, քաղաքական կուսակցությունների և հանրության վստահությունը հարցումների նկատմամբ ամրապնդելու նպատակով Գ. Պողոսյանը նախաձեռնեց դրանց անցկացումը հեղինակավոր միջազգային սոցիոլոգիական կազմակերպությունների հետ համատեղ: Դրանց թվում էին բրիտանական հանրահայտ «POPULUS» կազմակերպությունը, ռուսական «ԼԷССИ», «РОМИР» և «МАСМИ» սոցիոլոգիական կենտրոնները: 2007-2019 թթ. Հայկական սոցիոլոգիական ասոցիացիան պարբերաբար հանրային կարծիքի ուսումնասիրություններ էր իրականացնում միջազգային ճանաչված Gallup/BalticSurvey կազմակերպության հետ համատեղ՝ Միջազգային հանրապետական ինստիտուտի (IRI, USA) նախաձեռնությամբ: Բոլոր հարցումների արդյունքներն ու վերլուծությունները հանգամանորեն ներկայացվել են ՀՀ իշխանություններին, քաղաքական կուսակցություններին, հասարակական կազմակերպություններին, վերլուծական կենտրոններին և լայնորեն լուսաբանվել են հանրապետության լրատվամիջոցներով: Նրա անմիջական նախաձեռնությամբ իրականացված մշտական ասուլիսները, հարցազրույցներն ու հոդվածները մամուլում, ելույթները հեռուստատեսությամբ և հանրային ռադիոյով մեծապես նպաստեցին սոցիոլոգիայի լայն հանրայնացմանն ու մեզանում գիտական, ակադեմիական սոցիոլոգիայի տարածմանը: Գ. Պողոսյանը տեղական և արտասահմանյան մամուլում տպագրված հանրամատչելի հոդվածների և հարցազրույցների մեծ մասը գետեղել է 2016 թ. լույս տեսած մեծածավալ գրքի երկու հատորներում (*Պողոսյան Գ.Ա., «Սոցիոլոգիական դեմոսկոպ. Հայաստանը հասարակական կարծիքի հայելում», Երևան, ՀՀ ԳԱԱ ՓՄԻԻ, «Լիմուշ», 2016, հ. I, 837 էջ, հ. II, 758 էջ*): Հայկական սոցիոլոգիական ասոցիացիան վերջերս երեք համազգային սոցիոլոգիական ուսումնասիրություններ իրականացրեց՝ նվիրված երկրում ընթացող հետհեղափոխական զարգացումներին:

Ռուսաստանի Դաշնության գիտությունների ակադեմիայի սոցիալ-քաղաքական հետազոտությունների ինստիտուտի հետ բազմամյա գիտական

համագործակցության շրջանակներում 2020 թ. մայիս-հուլիս ամիսներին կազմակերպվեց երկու խոշոր միջազգային գիտաժողով՝ նվիրված Երկրորդ համաշխարհային պատերազմում տարած մեծ հաղթանակի 75-ամյակին և Եվրասիական միության ինտեգրման գործընթացների խնդիրներին ու հեռանկարներին: Գիտաժողովների երկու տասնյակ երկրներից ավելի քան 70 մասնակիցները կորոնավիրուսի համաճարակի պատճառով գիտական զեկուցումները ներկայացրին համացանցի միջոցով՝ օնլայն տարբերակով: Ներկայումս Գ. Պողոսյանի առաջարկով ու ղեկավարությամբ այս երկու ակադեմիական ինստիտուտները համատեղ գիտահետազոտական ծրագիր են ներկայացրել՝ նվիրված Ռուսաստանում ապրող հայության ներկա վիճակի ուսումնասիրությանը, ինչպես նաև հայրենադարձության պոտենցիալ ռեսուրսի բացահայտմանը:

Գ. Պողոսյանը ավելի քան 40 տարիների գիտակազմակերպչական գործունեության ընթացքում աշխատել է ապահովել մեզանում փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավագիտության բնագավառում հիմնարար գիտական ուսումնասիրությունների իրականացումն ու ստացված գիտական արդյունքների օպերատիվ տպագրությունը, ինչպես նաև ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինստիտուտի գիտական ուղղությունների ձևավորումն ու զարգացումը, նոր գիտական բաժինների ստեղծումը, ինստիտուտի գիտական կոլեկտիվի ներուժի համախմբումն ու կողմնորոշումը նորանկախ հայրենի պետության առջև ծառացած բազմաթիվ սոցիալ-քաղաքական, ժողովրդագրական ու քաղաքացիաիրավական խնդիրների բացահայտման, վերլուծության և դրանց լուծման եղանակների մշակման խնդիրների շուրջ: Ժամանակակից այս խնդիրներին, ինչպես նաև հայ փիլիսոփայության և իրավական մտքի պատմությանը նվիրված գիտական մշակումները պարբերաբար տպագրվել են ինստիտուտի ամենամյա բազմաթիվ մենագրություններում և գիտական հոդվածներում: 2010 թ. ինստիտուտում արժեքավոր ավանդույթ է ձևավորվել՝ ամեն տարի UNESCO-ի փիլիսոփայության միջազգային օրվան նվիրված գիտաժողով հրավիրել և քննարկման արդյունքները տպագրել գիտական հոդվածների ժողովածուի տեսքով: Նրա ջանքերով և կազմակերպչական հմտությունների դրսևորումով անցած դարի 90-ական թվականների ծանրագույն պայմաններում հաջողվեց ոչ միայն պահել, պահպանել ու կազմաքանդումից փրկել ինստիտուտի պատմամշակութային արժեքներ կայացնող շենքը, այլ նաև ամրացնել այն, ներքին հարդարանքներ և վերանորոգումներ կատարել, բարելավել ու արդիականացնել գիտնականների աշխատանքային և կենցաղային պայմանները, համալրել ինստիտուտի գիտական գրադարանը, թվայնացնել գրադարանի քարտարանը, կարգավորել ու արդիականացնել ընթերցասրահը: Շնորհիվ այս արմատական վերափո-

խումների և լայնածավալ գիտակազմակերպչական գործողությունների՝ ինստիտուտը հասավ զգալի գիտական արդյունքների, լայն ճանաչում նվաճեց մեր հանրության շրջանում և ՀՀ ԳԱԱ համակարգում արժանացավ բարձր գնահատականի: Այդ ամենի շնորհիվ հաջողվեց նաև սոցիոլոգիան ձևավորել մեզանում՝ որպես լուրջ գիտական, ակադեմիական ուղղություն:

Գ. Պողոսյանը երկարամյա գիտական գործունեության ընթացքում տպագրել է 66 գիրք ու մենագրություն և 160 գիտական հոդված՝ հայերեն, ռուսերեն, անգլերեն, ֆրանսերեն, լեհերեն, հունգարերեն, ուկրաիներեն և այլ լեզուներով: Մասնակցել է բազմաթիվ խոշոր միջազգային սոցիոլոգիական ծրագրերի՝ որպես ազգային փորձագետ ՀՀ-ից: Հիմնադրված բազմաթիվ միջազգային կապերը նրան հնարավորություն տվեցին հայկական սոցիոլոգիական գիտությունը ներկայացնելու ամենահեղինակավոր գիտական հարթակներում: Այսպես, օրինակ, մասնակցել է միգրացիայի, թրաֆիքինգի, ժողովրդավարության զարգացման և հասարակության փոխակերպման հարցերին նվիրված խոշոր միջազգային ծրագրերին, այդ թվում՝ 6 համաշխարհային սոցիոլոգիական կոնգրեսների և զեկուցումներով հանդես է եկել ավելի քան 70 միջազգային գիտաժողովներում, որոնք տեղի են ունեցել 50 տարբեր երկրներում:

Ակադեմիական համակարգից դուրս նա մշտապես ակտիվորեն զբաղվել է գիտական ու հասարակական աշխատանքով, ընտրվել է բազմաթիվ միջազգային մասնագիտական կազմակերպությունների և միությունների անդամ, այդ թվում՝

- Հայկական սոցիոլոգիական ասոցիացիայի (հիմնադիր-նախագահ), 1991 թ.
- Միջազգային սոցիոլոգիական ասոցիացիայի (ISA), 1992 թ.
- Ազգային ասոցիացիաների խորհրդի (CNA), 1993 թ.
- Բնության և հասարակության հիմնախնդիրների միջազգային ակադեմիայի (IANSP), 1998 թ.
- Ռուսաստանի Դաշնության սոցիոլոգների միության (POC), 1998 թ.
- Միջազգային փիլիսոփայական ակադեմիայի (IPA), 2001 թ.
- ESOMAR Եվրոպական հետազոտությունների ասոցիացիայի, 2004 թ.
- Եվրոպական սոցիոլոգիական ասոցիացիայի (ESA), 2009 թ.
- EVS Եվրոպական արժեքների ուսումնասիրման միջազգային կոնսորցիումի ՀՀ ազգային տնօրեն, 2010 թ.
- Միջազգային սոցիոլոգիական ասոցիացիայի աղետների սոցիոլոգիայի հետազոտական կոմիտեի (ISA RC39) նախագահության անդամ, 2010-2014 թթ.

- Научный совет «Социально-политические проблемы формирования ЕАЭС» при ООН РАН, 2017 թ.
- Евразийский информационно-аналитический консорциум Научного совета РАН, 2018 թ.
- Association for Psychological Science (APS), USA, 2019 թ.
- Armenian Behavioral Science Association (ABSA), USA, 2019 թ.

Բացի այդ, ընտրվել է մի քանի հեղինակավոր գիտական ամսագրերի խմբագրական խորհուրդների անդամ, այդ թվում՝

- «Социологические исследования», 1996 թ. (Москва)
- «Социологический журнал», 2001 թ. (Москва)
- «Вопросы философии», 2015 թ. (Москва)
- «Мониторинг общественного мнения», 2013 թ. (ВЦИОМ, Москва)
- «Социальная политика и социология», РГСУ, 2014 թ. (Москва)
- «Интеллект. Личность. Цивилизация», 2013 թ. (Киев, Украина)
- "Global Sociology", 2014 թ. (India)
- ՀՀ ԳԱԱ «Բանբեր հայագիտության», 2014 թ.
- ՀՀ ԳԱԱ «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», 2014 թ.
- «Կանթեդ», 2014 թ.
- "Quarterly Franklin Membership", 2015 թ. (London, Journals Press)
- «СОТИС - Социальные технологии, исследования», 2016 թ. (Москва)
- «Общество: социология, психология», 2017 թ. (Краснодар)
- «Теория и практика общественного развития», 2018 թ.
- Издательский дом «ХОРС», 2019 թ. (Москва):

Գ. Պողոսյանը մշտապես մեծ ուշադրություն է հատկացրել երիտասարդ մասնագետների պատրաստման խնդրին, դասավանդել է ուսանողներին և ասպիրանտներին: 2009-2015 թթ. Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանում դասավանդել է «Սոցիոլոգիա» և «Միգրացիոն գործընթացներ» ուսումնական առարկաները: 2001-2005 թթ. նշանակվել է պետական ճարտարագիտական համալսարանի «Արդյունաբերական սոցիոլոգիա» մասնագիտության գծով ավարտական պետական քննական հանձնաժողովի նախագահ, եղել է Երևանի պետական համալսարանի փիլիսոփայության, հոգեբանության և իրավաբանական ֆակուլտետների գիտական խորհուրդների անդամ, ինչպես նաև փիլիսոփայության և սոցիոլոգիայի N 013 պաշտպանության մասնագիտացված խորհրդի անդամ: 2008-2010 թթ. ղեկավարել է ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինստիտուտի քաղաքագիտության և սոցիոլոգիայի N 062 պաշտպանության մասնագիտացված խորհուրդը: Նրա գիտական ղեկավարությամբ

պաշտպանվել են երեք դոկտորական և տասը թեկնածուական ատենախոսություններ: Ներկայումս երկու ասպիրանտների գիտական ղեկավար է:

Ակտիվորեն մասնակցել է հանրապետության հասարակական ու քաղաքական կյանքին: 1992-1994 թթ. եղել է ՀՀ նախագահին կից գիտության և տեխնիկայի հասարակական խորհրդի անդամ, 1996-1998 թթ.՝ ՀՀ վարչապետին կից գիտության ու առաջատար տեխնոլոգիաների խորհրդի անդամ: 1993-1994 թթ. համատեղության կարգով աշխատել է որպես ՀՀ վարչապետի խորհրդական: 1995 թ. ընտրվել է ՀՀ կրթության ու գիտության նախարարությանը կից թեմատիկ ֆինանսավորման փորձագիտական խմբի անդամ, 2004 թ. նշանակվել է հասարակագիտության ու հումանիտար գիտությունների գծով բազային ֆինանսավորման փորձագիտական խմբի նախագահ: 2007-2011 թթ. ՀՀ նախագահին կից «Մարդասիրական արժեքների տարածման համար» ամենամյա մրցանակաբաշխության հանձնաժողովի անդամ էր, 2011-2012 թթ. ընտրվել է այդ հանձնաժողովի նախագահ, իսկ 2018 թ. մինչ այժմ՝ նույն հանձնաժողովի անդամ:

2006 թ. ընտրվել է ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, 2007 թ. ստացել է պրոֆեսորի գիտական կոչում, 2011 թ. ընտրվել է ՀՀ ԳԱԱ նախագահության անդամ, իսկ 2014 թ.՝ ՀՀ ԳԱԱ իսկական անդամ: Նրա գործունեությունը՝ որպես գիտնականի և գիտության կազմակերպչի, բարձր գնահատականի է արժանացել ՀՀ ԳԱԱ նախագահության և Հումանիտար գիտությունների բաժանմունքի կողմից, ինչպես նաև հանրապետության հասարակության և ղեկավարության կողմից, 1982 թ. ՀԳԱ նախագահության կողմից արժանացել է «Գովեստագրի», 2005 թ. ՀՀ Ազգային ժողովի նախագահի կողմից՝ «Շնորհակալագրի», Ամերիկյան կենսագրական ինստիտուտի (ABI) կողմից 1997 թ., 1999 թ. և 2005 թ. ճանաչվել է որպես «Տարվա մարդ», Բրիտանական միջազգային կենսագրական կենտրոնի (IBC) կողմից 2001 թ. արժանացել է «Outstanding Scholars of the 21st Century» կոչմանը, 2008 թ.՝ Ֆրիտյոֆ Նանսենի անվան միջազգային ոսկե մեդալի, 2011 թ. արժանացել է ՀՀ Մովսես Խորենացու անվան շքանշանի, 2019 թ. ՀՀ ԿԳՄՍ գիտության կոմիտեի կողմից ստացել է «Պատվոգիր», 2019 թ.՝ ՀՀ ԳԱԱ նախագահության կողմից՝ «Վաստակագիր», 2019 թ.՝ Ամերիկյան վարքագծային գիտնականների հոբելյանական մեդալ (ABSA - American Behavioral Scientists Association. Outstanding Achievement Award, Sociology):

Ակադեմիկոս Գևորգ Պողոսյանը ճանաչված ու սիրված գիտնական է ոչ միայն ակադեմիական շրջանակներում, այլ նաև հանրապետությունում և արտասահմանում: Նրա հեղինակավոր կարծիքը սոցիալ-քաղաքական երևույթների և գործընթացների վերաբերյալ տարիներ շարունակ գրավել է

հանրության ուշադրությունը: Նա արդարացիորեն համարվում է գիտական սոցիոլոգիայի զարգացման հիմնադիրը Հայաստանում: Նրան ցանկանում ենք քաջառողջություն և բազում նորանոր հետազոտություններ ու գիտական աշխատություններ՝ նվիրված հայ հասարակության սոցիալական խնդիրներին ու զարգացման միտումներին:

ՌԱԴԻԿ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ նախագահ

ՅՈՒՐԻ ՍՈՒՎԱՐՅԱՆ

ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս-քարտուղար